

Työpaja salaliittoteorioista kiinnosti nuoria

PASI KIVIOJA

QAnon-video nauratti lukiolaisia, mutta monille amerikkalaisille se oli portti kaninkoloon.

MYRKYLLISET KEMIKAALIVANAT taivaalla, Yhdysvaltain hallituksen tilaamat 9/11-terrori-iskut, patentoidut aids- ja ebolavirukset, Vatikaanin Lucifer-teleskooppi ja paavin pirusarvimerkki. Näitä uskomattomia väitteitä lähtivät lukiolaisryhmät tarkistamaan Tieteen päivien Nuorten päivän työpajoissa Helsingissä tammikuussa.

Vedin Helsingin Sanomain Säätiön tilauksesta ”Salaliittoteoriaa vai faktatietoa” -nimisen työpajan kahdelle noin kolmenkymmenen hengen ryhmälle. Samalla osallistujille tulivat tutuiksi myös salaliittoteorioihin läheisesti kytkeytyvät dis- ja misinformaation sekä propagandan käsitteet.

Päivän perusteella voi todeta, että digitaalisessa ja sosiaalisessa mediassa luontevasti navigoiville nuorille ei tuota vaikeuksia tunnistaa selvää disinformaatiota. Mediakasvatuksellista sarkaa riittää kuitenkin esimerkiksi tietolähteiden luotettavuuden arvioinnissa. Salakavalaa informaatiovaikuttamista voi olla vaikeaa havaita, kun otsikot tai kuvat ja videot on irrotettu asiayhteydestään. Wikipedia on kyllä hyvä tienviitta kohti alkuperäisiä lähteitä, mutta pelkästään sen varaan tiedonhankintaa ei pidä jättää.

KÄÄRMESAAREN MARTTYYRITARINA

KESKUSTELIMME TYÖPAJASSA muun muassa koronapandemiaan liittyvistä salaliittoteorioista, joilta lukiolaiskaan eivät ole voineet välttyä, vaikka perinteisemmät salaliittoteoriat olisivatkin heille vieraita. Lisäksi perehdyimme Venäjän Ukrainaa koskeviin salaliittoteorioihin ja suomalaisten suosituimpiin salaliittoteorioihin, joita on selvitetty Turun yliopiston johtamassa FINSCI-hankkeessa.

Mielenkiintoinen keskustelu käytiin propagandas- ta: Sodassa propagandaa tuottavat molemmat osapuolet, mutta mediassa huomiota kiinnitetään lähinnä vain Venäjän propagandaan. Miksi Ukrainan sotapropaganda menee meillä helpommin läpi kuin Venäjän?

Koska sympatiamme ovat pienemmän Ukrainan puolella ja haluamme sen voittavan, lukiolaiset arvioivat. Venäjän propaganda on kömpelömpää, suoranaisia valheita sisältävää mustaa propagandaa. Ukraina käyttä

hienovaraisempaa valkoista tai harmaata propagandaa, joista perehdyimme muutamaan esimerkkitapaukseen, kuten Käärmesaaren vartijoiden marttyyritarinaan.

IRONISTA NAURESKELUA

LUKIOLAISET HÖRÄHTELIVÄT ÄÄNEEN, kun katsoimme ”The Fall of the Cabal” -videosarjan avausjakson. Alussa mainitsemani väitteet ovat peräisin tästä kymmeniä miljoonia katselukertoja keränneestä videokyhäelmästä. Ryhmätehtävänä työpajassamme oli tarkistaa väitteiden todenmukaisuus luotettavista lähteistä ja analysoida videon retorisia keinoja, joilla yritettiin saada katsoja koukkuun.

Vaikka suomalaiset lukiolaiset katsoivat ”The Fall of the Cabalia” ironisesti naureskellen, ikävä tosiasia on, että juuri tämä videosarja imaisi monia ihmisiä salaliittoteorioiden kaninkoloon erityisesti Yhdysvalloissa. Pari kolme vuotta sitten QAnon-liike käytti **Janet Ossebaardin** tekemää sarjaa sisäänheittotuotteena vaihtoehtotodellisuuteensa. Esimerkiksi oma amerikkalainen ystäväni yritti kääntää minut Q-uskoon videosarjan avulla. Kiinnostuin kuitenkin enemmän videoiden tekijästä kuin hänen meri- vettä kestävämmästä tarinoinnistaan.

Kirjassani käyn alankomaalaisen Ossebaardin taustoja tarkemmin läpi. Ennen QAnonia hänet tunnettiin englantilaisia viljaympyröitä tutkineena ufo-naisena, joka väitti mystisten painautumien olleen ulkoavaruuden vierailijoiden tekosia. QAnon-videoissa hän kuitenkin häivytti nämä tarinat taka-alalle, koska tiesi niiden karkottavan katsojia. Harva Cabal-videoita katsonut taisi tuntea Ossebaardin ufo-taustaa – vaikka tuskinpa tämä tieto olisi videoiden suosioon erityisemmin vaikuttanut.

Työpajalaisilla ei ollut vaikeuksia pysytellä hereillä, vaan asia tuntui kovasti kiinnostavan. Samaan aikaan naapurihuoneissa oltiin Nuorten päivän meemikoulussa ja työskenneltiin ”huuhaatehtaassa”, joten dis- ja misinformaation aihepiiriä tuli käsiteltyä monipuolisista näkökulmista.

Kirjoittaja on ”Salaliittoteorioiden ihmemaassa” -kirjan kirjoittaja, vapaa toimittaja ja työskennellyt erikoistutkijana FINSCI-hankkeessa.